

nihil aptius ad refricandam memoriam propriæ actionis et operæ, quam visio ejusdem. Ergo oblivio actorum in somnambulismo repeti nequit ex defectu nexus objectivi vel associationis, quam dicunt, idearum vel phantasmatum. Verum hæc retulisse sufficiat, nihil enim inveni, quod ad rem declarandam idoneum videatur: quare sapientioribus propositi dubii solutionem relinquo.

CAPUT II DE AFFECTIONIBUS COGNITIONEM PERTURBANTIBUS

Alia sunt accidentia, quæ cognitionem afficiunt, non suspendendo, sed perturbando illam, videlicet æquilibrium, quod inter diversarum actus facultatum adesse debet, abrumpendo. Talia sunt hallucinatio, delirium et amentia cum variis ejusdem formis; de quibus paucissima nobis delibanda sunt, non tam ut rem ipsam declarem, quam ut hypotheses aliquas exponamus.

ARTICULUS I Hallucinatio.

Quid
hallucinatio,

353. Hallucinatio est illusio quædam vel deceptio sensuum in eo sita, quod quis hic nunc sentire, videre, audire... sibi videatur, cum nihil objective existens reapse sentiat, nimirum falsas pro veris sensationes accipiendo. Quare non nemo scripsit hallucinationem esse instar somnii cujusdam in ipsa vigilia habiti; quemadmodum enim somniantes judicant vera, quæ nullibi existunt extra eorum mentem, ita

à l'impression faite par le papier, puisqu'ils avaient dû suivre ce que leur main traçait pendant l'acte d'écrire, de dessiner, et même avec une intensité d'attention qui allait jusqu'à l'absorption; il y avait eu dès lors en leur esprit association d'idées; et cependant le rappel de l'un des objets de ces idées ne parvenait pas à évoquer l'autre». Maurj, loc. cit. pag. 232, 233.

hallucinantes vanis phantasie ludibriis solidum corpus tribuunt. Illud ergo interest inter communem deceptionem illusionemve sensuum et inter hallucinationem, quod illa perperam, id est, aliter, ac in se sint, referat præsentia objecta, hæc vero tamquam reale ac præsens repræsentet id, quod aut nullibi existit, aut certe præsens non est: unde homo qui hallucinationem patitur, phantasticas formas hominum, animalium, locorum, etc., coram adesse arbitratur, vel voces, rumorem, variosque conceptus audire. Duplices autem generis quidam distinguunt hallucinationes, alias simplices vel incompletas, alias completas. Simples sunt illæ, in quibus formæ quidem hujusmodi phantasticæ atque imaginariæ quasi veræ realitates, externis sensibus perceptæ, animo observantur, nulla tamen illis fides adhibetur, quia ratio plene vigilat, easque plane a realibus sensationibus distinguit: id quod non raro accidit quibusdam hominibus ex infirmitate vitiove temperamenti. Immo et artifices quidam ita vivide dicuntur exemplaria, quæ mox in suis artefactis expriment, concipere, quasi ea oculis ipsis proposita cernerent. Hallucinatio vero completa est illa, in qua ratio nequit falsas hoc pacto occurrentes animo repræsentationes a realibus secernere. Crediderim tamen hallucinationem proprie non dari, nisi cum vana ludibria pro veris ac realibus sensuum externorum repræsentationibus habentur: nam hallucinatio ex communi omnium sensu deceptionem importat; quando vero effrenis phantasia formas rerum et spectra inania fingit, non tamen valor illis realis tribuitur, nulla reapse datur deceptio. Hallucinatio potest accidere circa objecta omnium externorum sensuum, quamvis frequentiores accidant circa auditus et visus, varius circa cæterorum objecta. Nec vero putes hallucinationes locum habere dumtaxat in iis, qui sensus integros habent; nam non desunt in annalibus medicinæ exempla cæcorum, qui post amissum visum adhuc visuales hallucinationes passim esse dicuntur (1).

354. Jam si causa vanarum hujusmodi repræsentationum requiratur, multi exinde putant eas oriri, quod excitatio, quæ

et quid inter
eam et
illusionem
interit.

Hallucinatio
simplex et
completa.

Hallucinatio
dari potest
in variis
sensibus.

Quenam sit
causa istarum

(1) Vide Rev. Dom. Guerin, *Dictionnaire des dictionnaires*, vol. 4, ad vocem *Hallucinatio*.

representatio-
num
Hallucinationis

in externa sensatione ab externis seu periphericis organis recepta, ad centra cerebralia transmitti solet, inverso ordine proficiatur a centris cerebralibus vel certe a propius adjacenti parte nervorum sensibilium (1). Si enim fides adhibenda sit medicis, qui mentalium affectionum accuratiora peregerunt studia, imagines phantasie possunt ipsum organum visus excitare ad producendas reales alias imagines de illarum genere, quas consecutivas vocant (2), ac tum locum habet hallucinatio. Nec desunt qui sedem ejus in stratis opticis (*lálamos ópticos*) reponant (3). Ego vero quamvis libenter concedam excitationes pure physicas sicut inflammationes posse

(1) «Physiologiquement, l'hallucination tient vraisemblablement à ce que l'excitation, au lieu de partir de la périphérie, prend son origine dans les centres cérébraux ou sur le trajet des nerfs sensibles. C'est l'interprétation de la plupart des aliénistes. V. James Sully, (*Les illusions des sens et de l'esprit*, p. 9). La plupart des physiologistes ont une tendance de plus en plus prononcée à admettre que le processus sensitif et le processus imaginatif ne diffèrent pas de siège mais seulement d'intensité. La distinction d'organes localisés en différents endroits des centres nerveux (59, 61) serait plutôt schématique que réelle. Il serait alors naturel de supposer que plus l'excitation centrale se répand vers la périphérie et devient ainsi semblable à l'excitation normale, plus aussi l'hallucination est puissante». Rev. D. Mercier, *Psychologie*, pag. 186, nota. Louvain, 1892.

(2) «Dans le cas, d'hypérsthésie ou de surexcitation morbide exceptionnelle du système nerveux, les représentations de l'imagination peuvent atteindre une vivacité d'éclat, une puissance de coloris capables de contrefaire la vivacité des sensations normales. Bien plus, si nous en croyons les médecins spécialistes, l'image cérébrale, revenant pour ainsi dire sur ses pas, pourrait ébranler de nouveau les bâtonnets et les cônes de la rétine d'où elle était partie, et y provoquer par contre-coup de véritables images consécutives, contrefaçon encore plus saisissantes de la vision normale, puisqu'elles sont sujettes à une projection extérieure non seulement imaginaire mais très réelle, comme nous l'avons déjà vu». Farges, *L'objectivité de la perception de sens externes*, pag. 232, ubi hæc addit in nota: «Helmholtz rapporte que Grethe et J. Müller pouvaient évoquer des apparitions de ce genre en regardant longtemps le champ visuel obscur, les yeux fermés» (*Optique*, p. 274).

(3) «D'après M. Luys, le siège (des hallucinations) est dans les couches optiques; d'après M. Tamburini, il serait dans le couche corticales». Dr. D. apud *Dictionnaire des dictionnaires*.... tom. 4, pag. 488.

a cerebro per nervos ad organa peripherica communicari; nolim tamen concedere, donec demonstretur, posse quoque simili modo excitationes intentionales a cerebro ad organa sensuum externorum propagari. Ejusmodi enim excitationes forent vere species sensibiles, quarum producendarum equidem nullam causam sufficientem in centris cerebralibus reperio. Nam in his nihil ad rem accommodatum assignari posse arbitror præter ipsos actus phantasie vel species illorum productrices. At inauditum hactenus est, actus vel species phantasticas virtute pollere producendi novas species in externis organis, similes illis, unde reales sensationes proficiuntur. Et confirmatur exemplis (si vera sunt, quæ a quibusdam narrantur) eorum, qui hallucinationes passi sunt etiam circa ea sensibilia, quorum percipiendorum carebant virtute. Itaque mallem hallucinationes reapse non esse nisi vividiores imaginationes vel actus phantasie, ex speciebus rememorativis productos. Novimus enim, ex alibi probatis, in sensu interno asservari species ad iterandas olim habitas representationes: novimus præterea phantasiam in homine posse non solum representare res prout olim perceptas, sed etiam novas conflare formas ex perceptis. Unde objecta certe ipsa, quæ in hallucinatione representantur, quantumvis varia et mirabilia videri queant, non transcendunt spheram activitatis phantasie. Non tamen æque facile est rationem reddere vivacitatis imaginum, quæ tanta est in hallucinatione, ut ipsas æquet externas sensationes, ac proinde longe superat communem mensuram phantasticarum imaginum. Nihilominus hoc experientia compertum esse videtur, phantasie vivacitatem gradus admittere non solum in diversis hominibus, sed in eodem pro varietate adjunctorum. Nimirum norunt omnes vividius imaginatione apprehendi mala, quæ multum timentur, bona quæ exoptantur et objecta, quæ cuique perplacent, ac generatim, ubi fervet æstus passionum, augeri, et exaggerari objecta ex phantasie apprehensione, sive id contingat ex eo quod affectus animi influat in subjectivam dispositionem organicam illius potentie, sive ex eo quod tota pene virtus anime vel certe maxima ejusdem pars impendatur in actum phantasie ita ut attentio tota defigatur in ejus objecto, vel ex aliquo alio capite mihi ignoto. Si enim

in extasi vel mentis abstractione, quæ naturaliter etiam accidere dicitur; quia tota mentis attentio adhaerescit in contemplatione unius rei, reliquæ potentia ferri videntur; si dum pulcherrimus resonat concentus, vix quidam aliud quidpiam animadvertunt, quasi usum cæterorum sensuum non haberent; si idipsum evenit interdum iis, qui obtutu defixi in uno elegantissimam tabulam pictam vel speciosissimum campum considerant; dubitari nequit, quin phantasia quoque sæpe ad se totam quodammodo attrahat virtutem mentis ad unum contemplandum objectum, quo vehementissime percellitur, advocata cæterarum rerum cogitatione. Cum potissimum nemo nesciat in quibusdam adjunctis, rationem impotentem esse ad compescendam effrenam phantasia vim in contemplando suo objecto, quin possit fere mens aliud diu cogitare. Hinc autem natura ipsa illud accidat, necesse est, ut actus phantasiae longe intensior reddatur, et imagines vivaciores referat, et magis magisque similes externorum sensuum representationibus, imminuatur vero rationis vigor ad recte iudicandum de realitate objectorum, et ad audiendum reliquorum sensuum testimonium, quo reales sensationes ab imaginariis formis discernendas iisdem gradibus imminuatur. Cum enim limitata sit virtus animæ cognoscitiva, quo plus impenditur in actum phantasiae eo minus impendenda restabit in reliquarum potentialium actus. Itaque cum exlex ista phantasiae licentia certum gradum attigerit, intelligitur fieri posse, ut representationes ejus pro realibus sensuum exteriorum relationibus habeantur, et sic hallucinatio detur. Quæ si vera sunt, dicendum erit hallucinationem importare actum opusque phantasiae, non vero ullius externi sensus, quos et diversas ab illa potentias esse, et diversum habere organum satis constat ex alibi scriptis. Cæterum planum videtur hallucinationem non consummari nisi per actum iudicii, quo imagines ab excitata phantasia conflatas reales esse pronuntiantur; falsitas enim formalis ac deceptio, quam hallucinatio essentialiter postulat, extra iudicium dari non potest.

Carpitur
Physiologorum
quorundam
insolentia.

355. Quidquid vero sit de hoc, non possum, quin totis viribus reclamen adversus insolentem quorundam Physiologorum temeritatem, qui visiones sanctorum hominum cum vulgaribus istis hallucinationibus confundunt quasi nihil

interesse possit inter inania ludibria ægrotantis phantasiae et realia visa veracesque rerum formas quæ, operante Deo vel angelis, conspicienda sive imaginationi sive etiam corporeis oculis exhibita fuisse narrat sacrae Litteræ (1) aliique libri fide dignissimi (2). Visiones enim hujusmodi vel apparitiones præternaturales, ex Theologorum doctrina, præsentæ S. Isidoro Hispalensi (3), vel sunt pure intellectuales vel imaginariæ vel corporales. Visiones intellectuales a Deo factæ in intellectu absque figuris et imaginibus sensibilibus; hujusmodi visiones bifariam contingere possunt; vel enim mens humana Spiritus S. gratia illuminatur, ut ea intelligat, quæ prius forte symbolis corporeis aut sensibilibus representata fuerant, vel per species novas immediate infusas a Deo divina arcana cognoscit. Visio imaginaria fit vel per species in ipsa phantasia existentes, quæ a Deo vel angelis ita disponuntur, ut objectum aliquod clare representent; vel etiam per novas species divinitus immisissas, nec unquam antea receptas, quæ novum aliquid exhibeant, addita superna luce ad intelligendum, quid ejusmodi significant imagines. Corporales demum sunt illæ, quæ, sive oculis sive aliis etiam sensibus, corporeum aliquid cognoscendum præ se ferunt; quamvis enim *ad oculos proprie videre pertinet, utimur autem hoc nomine etiam in cæteris sensibus, cum eos ad cognoscendum intendimus...* Dicimus autem non solum: Vide quam luceat, quod soli oculi sentire possunt; sed etiam: Vide quid sonet, vide quid oleat, vide quid sapiat, vide quam durum sit (4). Verum hæc ad Theologos pertinent (5). Jam visiones intellectuales dari posse per divinam virtutem, certo certius est; visiones autem imaginarias possibles esse non solum ex immediata Dei actione,

Quæsuplex
visio
preternaturalis.

visio
intellectualis.

imaginaria

et corporalis.

Certum est
dari posse
visiones
preternaturales

(1) Vide v. g. *Apocalypsis*. S. Joann.; prophet. *Daniel*, *Ezechiel*, etc. Lege Suarez, *de angelis*, lib. 6, cap. 20 et 21. Benedict. XIV. *de servorum Dei beatific.*, etc., lib. 3, cap. 50.

(2) Vide apud P. Martin. Delrio, *Disquisition. magicar.*, lib. 2, quæst. 26, sect. 5; et Cravina, *Lapis lydius*, a pag. 29.

(3) *Origin.*, lib. 7, cap. 8.

(4) S. August., *Confession.* lib. 10, cap. 35.

(5) Vide P. Martin Delrio, *Disquisition. magicar.* lib. 2; quæst. 26, sect. 2; Benedict. XVI, *de servorum Dei beatificatione*, etc., lib. 3, cap. 50, num. 10.

sive
intellectuales,
sive
imaginarias,
sive corporales:

et quæstulici
modo hæc
postremæ
dari queant.

sed etiam ope angelorum bonorum, immo et dæmonum, communis tenet Theologorum doctrina; possunt enim species in imaginatione, sin minus novas producere sicut Deus, certe jam existentes ordinare, ac varie componere: idemque dicendum est de visionibus corporalibus. Immo et duplicem assignant Theologi modum, quo illæ in sensibus externis efformari queunt (1): Deus enim potest per omnipotentiam suam primo species ipse in sensibus producere, efficiendo in organis totam illam determinationem vel impressionem, quam quodvis corpus naturali sua virtute solet efficere, unde necessario sequetur actualis sensatio. Deinde potest Deus ex aere vel alia materia, cujus partes apte copulentur, conflare corpus certa figura colore aliisque præditum qualitatibus, et similitudinem habens hominis, equi, etc., quod videndum palpandumve obijciat sensibus. Et hoc postremum non transcendit potentiam angelorum; si enim artifices humani norunt res naturales tam feliciter imitari, quanto magis poterunt spiritus, sive boni sive mali, qui egregie perspectam habent totam naturam corpoream ejusque virtutem et proprietates, et probe sciunt, unde aut quomodo resultent varii colores, soni cæteræque sensibiles qualitates, ut eas in corporibus a se formatis apparere faciant? Quin etiam possunt ejusmodi corpora ingredi, eaque movere, quasi essent animalium voces edere, atque adeo sermones proferre; cumque aliquid hujusmodi faciunt angeli, dicuntur corpora assumere (2). Quod enim angeli assumere possint corpora vera et exterius sensibilia ita, ut ab omnibus videri valeant, docente P. Francisco Suarez, est sententia ita certa et communis inter Theologos et ita conformis Scripturæ et sensui Ecclesiæ, ut nequeat sine magna temeritate negari (3). Certum ergo esse debet angelos quoque visiones corporeas gignere posse. Et hæc quidem possibilitatem spectant.

(1) Recole superius scripta num. 168, pag. 604, 605; et vide Auctores ibi laudatos.

(2) Vide de his copiosissime disputantem Suarez, *de angelis*, lib. 4, cap. 33-38.

(3) Suarez, *de angelis*, lib. 4, cap. 33, num. 5 seqq.

Quod factum attinet, fide divina certum est plurimas hujusmodi visiones exitisse, quas narrat nobis sacra Biblia; de aliis autem, quæ apud SS. Patres vel in ecclesiastica historia, vel in aliis catholicorum virorum libris continentur, dubitari nequit, quin vere extiterint opere divino aut Sanctorum angelorum (1), immo et dæmonum, quamvis illi magis ligatam habeant potestatem (2). Nec desunt criteria, apud ecclesiasticos scriptores consignata, ad discernendas visiones tum præternaturales a naturalibus cujuscumque generis (3), tum divinas et angelicas a dæmoniis (4). Quamvis enim sæpe arduum, immo et impossibile, sit fictas a veris visionibus Dei vel sanctorum discernere, sæpe tamen alias discerni possunt, et nominatim verissimæ habendæ sunt illæ, quæ in sacris leguntur, certamque fidem merentur aliæ multæ viris et fæminis virtute conspicuis factæ, quas vel auctoritas Ecclesiæ vel adjunctorum omnium commendat natura.

Quod si quas visiones constat esse a Deo bonisve angelis factas, non minus constare debet illas veracissimas esse, nimirum tales quibus reale aliquod objectum vel valor objectivus hic et nunc respondeat. Nefas enim est credere Deum vel sanctos angelos falsis visionibus apparitionibusve hominem decipere. Præterea nullo negotio intelligitur prædictis visionibus realissimum exhiberi posse objectum: primo enim supposito quod præter res ac veritates, humano intellectui pervias, esse infinitas alias, quæ captum superant nostrum (5), et supposito quod eas Deus revelare, ac patefacere queat, quod certissimum est (6), inter modos ad id convenientissimos præcipue numerantur visio intellectualis et imaginaria, quibus proinde realis inerit valor non secus, ac quibusvis

De facto etiam
danur visiones.

Visiones
divinæ
necessario veræ
sunt,

quibus proinde

(1) Vide Suarez, *de angelis*, lib. 4, cap. 33; lib. 6, cap. 20, 21.

(2) Vide Suarez, *ibid.* lib. 4, cap. 37, num. 10, 14.

(3) Vide Benedict. XIV, *op. cit.* lib. 3, cap. 51, num. 1 et 2; et auctores ibi laudatos.

(4) Vide Benedict. XIV, *ibid.* num. 3 seqq.; et cap. 5, num. 4-9. Vide etiam P. Thyrsærum, *de apparitione Christi*, cap. 1 et 2; et *de apparitione spirituum*, cap. 9, 10, 13; Delrio, *op. cit.* lib. 4, cap. 1, quest. 3.

(5) Vide Logicam Major. num. 273, pag. 952 seqq.

(6) *Cfr.* *Logicam Major.* num. 275, pag. 955.

verborum
objectivus
sacrit.

actibus naturalibus sive intellectus sive phantasiae. Major quidem inesse videtur difficultas respectu corporeae visionis, per quam res repraesentatur, quae hic et nunc naturaliter sensu percipi nequit, verum adhuc res manifeste declaratur utrovis modo ex nuper indicatis. Ponamus primo Deum miraculose in oculis meis producere hic Omniae speciem romani templi vaticani, efficiendo, prout certissime potest, quidquid templum illud, si coram adesset, efficeret; in eo casu haberetur realis visio. Quid enim ad eam deest? vel in quo differret ejusmodi actus miraculosus a naturali visione templi coram propositi, nisi in sola efficiente causa specierum? (1). Nec ejusmodi visio ullam contineret illusionem vel deceptionem relate ad objectum ipsum repraesentatum, sed tantum relate ad distantiam vel praesentiam pure physicam ejusdem. Si vero objectum de se invisibile naturaliter coram adesset, Deusque speciebus miraculose productis manifestaret, ut si cui v. g. Christum Dominum in Eucharistia praesentem exhiberet in sua forma humana, neque relate ad praesentiam esset ulla deceptio (2). Multo autem melius res intelligitur, si corporea visio secunde modo fiat. Fac enim angelum humana forma vestitum coram te sistere, fac animam beatam intra clarissimum lucis globum divinitus constitutam tibi occurrere: corpora haec, quibus circumdata apparent angelus et anima, possunt naturaliter species suas immittere, ac proinde videri, in quo nullum foret miraculum, sed tantum in compositione et assumptione istiusmodi corporum. Et visiones istae realissimae veracissimaeque forent, utpote quae ad vera corpora, licet praeter naturalem ordinem compacta, terminarentur. Caeterum, cum ejusmodi visiones prodigiose contingunt, solet etiam divinitus innoscere quid intra ista corpora lateat, quidve iisdem monstretur; verum etiamsi nollet Deus illud ob fines suos altissimos patefacere, nulla profecto foret in ipsa visione deceptio vel illusio, sed tantum in intellectu, si forte iudicium aliquod adjiceret, non necessario cum visione connexum, ut si v. g. existimaret illud esse phaenomenum pure naturale, vel nihil in eo praeter externam formam corpoream contineri, etc.

(1) Vide supra num. 168, pag. 604.

(2) Vide supra num. 173, pag. 619 seqq.

Quae cum ita sint, liquido apparet, nihil habere commune visiones hujusmodi praeternaturales cum hallucinationibus, ac proinde absurde blasphemaeque loqui Physiologos illos, qui utrasque temere atque imple permiscunt. Verum enimvero haec in doles est et conditio plurimorum Physiologorum, praesertim si ex castris materialistarum rationalistarumve profecti sint, ut totam veritatum regionem intra Physiologiae, vel certe naturalium scientiarum, terminos comprehendi autument. At isti viri, quantumvis docti esse possint in sua arte, scire debent esse multo plura in aliis scientiis, ac potissimum in Theologia, quae ipsi ignorant, de quibus judicare, antequam didicerint, nec licet, nec decet sanum, nedum sapientem, hominem: quare illud sibi quoque dictum esse intelligant: *Sutor ne ultra crepidam.*

Concluditur
insania
Physiologorum
hallucinationes
cum praeternatur-
alibus
visionibus con-
fundentium.

ARTICULUS II

Delirium et amentia.

356. Delirium est generatim perturbatio rationis qua quis ^{Quid delirium.} impos animi efficitur. Duplicis generis esse potest: aliud non est diuturnum, sed ex causis cito transeuntibus proficiscitur, et tum simpliciter appellari solet delirium. Aliud vero causas habet magis stabiles, ideoque diu durat, immo et saepe non cessat usque ad mortem, ac tum nomina accipit *amentiae*, *alienationis mentalis*, etc. Utrumque habetur tamquam aegritudo animi, quae omnium quotquot accidere possunt homini gravissima est, utpote quae principem animi partem, mentem vel rationem, tangit. Delirium multiplicem causam, vel certe occasionem habere potest; generatim tamen provenire dicitur ex variis organicis alterationibus cerebri, ex nimia copia vel defectu et vitio sanguinis, ex febris in quibusdam potissimum morbis, ex vehementioribus animi motibus et quibusdam nervorum affectionibus aliisque id genus causis, quae ad medicam considerationem spectant (1).

(1) Cfr. *Dictionnaire de dictionnaires... sous la direction de Paul Géurin*, ad vocem *Delire*.

Quid amentia
vel alienatio
mentis.

357. Amentia vel dementia vocatur etiam mentalis alienatio, quæ diverso nomine unum idemque reapse exprimit, statum videlicet hominis qui non sana vel integra utitur ratione, ideoque jure dicitur *demens* vel *amens* quasi de mente dejectus vel mentis usu carens; et etiam *impos* aut non *compos animi* rationisve, quasi non possidens animum et rationem, ac demum *insanus*, quia est amentia ægritudo quædam animi. Quare amentia quoque vocatur alienatio mentis, quia amens quodammodo exuisse vel alienasse mentem videtur, quandoquidem licet illam possideat quoad rem ipsam, uti tamen illa non potest. Multa distingui solent amentię genera, eorumque varietates et clasificatio non uno ex capite repetuntur a medicis (1). Alia enim est amentia generalis, quæ cum magna assequitur excitationem, *mania* a recentioribus vel furor dicitur; alia partialis, quæ *monomania* audit, quia illorum propria est, qui in uno alterove rerum genere insaniant, in reliquis sanissima gaudent mente, et propterea dicuntur etiam habere *fixam quamdam* ideam, circa quam perpetuo oberrando aberrant. Aliud deinde est genus, quod recentiores vulgari sermone *dementiam* vocant, illudque *gigni* videtur ex defatigatione aliisque cerebri affectionibus, quæ imbecillitatem quamdam rationis afferant, et non raro in senili ac devexa ætate solet advenire, ita ut interdum in quibusdam senibus omnis videatur penitus deleta esse vita rationalis, solaque animalis et vegetalis restare. Denique aliud genus amentię a medicis assignatum complectitur illos, quos *idiotas* et *cretinos* appellant, et nativa imbecillitate præditos

Varie forme
amentię.

(1) «Les phénomènes pathologiques compris sous le nom générique d'aliénation mentale sont si variés et si complexes, que la science médicale n'est pas encore parvenue à les classer méthodiquement. Du moins, aucune des nombreuses classifications proposées jusqu'à ce jour n'a paru rigoureuse et définitive, aux yeux des juges les plus autorisés. La plus commode, si non la plus usitée, serait peut-être celle des docteurs Esquirol et Pinel qui distinguent la *monomanie* ou délire partiel, la *manie* ou délire total, la *démence* ou affaiblissement des facultés mentales, et l'*idiotisme* qui suit leur développement incomplet. Rev. Dom. A. Farges, *Le cerveau* etc. pag. 161. Paris 1892. Alias plures amentię divisiones vide apud Rev. Dom. Paulum Guerin, *Dictionnaire des dictionnaires*, ad vocem *Aliénation* et *Folie*.

esse constat ex defectu debitæ evolutionis in cerebro exorta. Quamquam crediderim miseros hujusmodi homines reapse amentes non esse, si vere amentia generatim rationis perturbationem importet: in his enim potius deficere, quam perturbata esse dicenda est ratio, nempe actus rationis. Cretini ab idiotis extrinsecus in eo discriminantur, quod pusillo sint corpore atque exiguo capitis volumine, tumoremque in gutture (*ocio goitre*) gerant. Sunt idiotæ, qui vitam pene vegetalem degunt, sensus habent parum acutos, et vix ullam animi affectionem demonstrant: quare instar infantium regi ab aliis debent, nec ulli unquam, vel post accuratam educationem, evolutionem animi mediocrem assequuntur. Cretinismus vero videtur potissimum conditionibus loci et habitationis referendus esse. Verum hæc innuisse nobis sufficit.

Cretini
et idiotæ

Illud porro notant, qui mentalium istarum infirmitatum accuratiora experimenta fecerunt, amentiam, cum hæreditaria vel ingenita non est, plerumque inchoari per illusiones sensuum et hallucinationes, quas mox succedit aberratio rationis, et sic consummatur amentia; semel autem perturbata ratione in speculativis, facile perturbatur etiam in practicis, ut jam sensum moralitatis saltem sæpe amisisse videatur: unde fit, ut illud indubium amentię signum ab omnibus habeatur, si quis insolita faciat; nec pudeat loqui et agere, quæ homo frugi loqui et agere vereretur.

358. Illud tamen jure merito quæsieris, in quo sita sit perturbatio rationis, quam importat amentia. Perturbatio non est extinctio rationis, ratio enim sive sumatur pro potentia sive pro actu, et sive sumatur generatim et late pro intellectu, sive presse ac speciatim pro facultate vel actu ratiocinandi, amentibus procul dubio inest, quippe qui homines esse non desierunt, nec solum sentiunt, sed etiam intelligunt, ac ratiocinantur, et quidem sæpe præclare atque acutissime in multis rebus, quemadmodum experientia satis superque demonstrat. Perturbatio ergo in primis importat, quod ratio non recte *judicet* res prout sunt in seipsis. Non autem quilibet defectus in hac parte amentiam constituit. Quot enim sunt, qui et in Philosophia et in scientiis et circa religionem falsa proferunt judicia sive ratione materiæ sive

Quid importet
rationis
perturbatio,
amentię
propria.

ratione formæ, at nihilominus sanissima sunt mente? Et quamvis sæpe hujusmodi humanorum errores atque absurda principia deploremus, nemo tamen *solum propterea* illos in amentium numero collocat, saltem nisi abnorme quiddam misceatur in suis ratiociniis. In quo ergo consistit perturbatio iudicii vel rationis constituens amentiam? Mea quidem sententia in eo quod in æstimandis rebus communi humanum sensui contradicit. Nec puto esse aliud evidentiùs amentia signum vel indicium a posteriori pro vulgo hominum. Jam quoniam materia sensus communis fere extenditur ad ea, quæ naturali et obvio usu facultatum in suo normali ac recto statu versantur, facile cognoscere ac iudicare solent generatim homines, ac proinde evidentiam quamdam habent et proportionem cum potentiis naturalibus rite dispositis et applicatis; dicendum omnino videtur perturbationem aberrationemve rationis propriam amentia sitam esse in impotentia iudicandi, respicit in se sunt, ad quas recte æstimandas sufficit bona dispositio naturalis facultatum. Ex quo vides illico amentiam esse morbum quemdam animæ, qui non sinit illam circa objectum proportionatum rationem suam rite exercere. Cæterum hæc impotentia rationis videtur radicem habere in parte sensitiva, in vitio et inordinata operatione sensuum, ac nominatim phantasia, cui dominari, frænumve injicere non possit hic et nunc ratio, quamvis interea possit longa et subtiliora instituere ratiocinia, ut non raro videmus in amentibus. Ad aberrandum enim a vero, necesse non est perperam ratiocinari, spectata forma argumentandi, sed sufficit falsa principia assumere. Atqui relatio sensuum instar primorum principiorum est ad recte iudicandum vereque res, prout sunt in seipsis, æstimandas, prout superius notatum reliquimus cum S. Thoma, de somniis agentes (1). Ergo perturbatio rationis, quæ in amentia contingit, ex vitio sensuum ac potissimum phantasia recte explicatur. Pone v. g. oculos ex interno vitio suum pervertere objectum, illudve infideliter referre, et intellectus ac ratio non poterit recte de coloribus disserere, sed aberrabit, saltem si eo in statu versetur, ut nequeat vitium sensuum animadvertere, atque adeo debita

(1) Vide supra num. 340, pag. 1144.

præsidia ad vitandum errorem adhibere. Sed phantasia quoque suos habet morbos, eosque sensuum externorum morbis periculosiores, quæ, prout quotidiana quisque novit experientia supra modum res exaggerat, et vere maligna in luce fallacique constituit, fingendo res, quæ non sunt, ac perperam interpretandas intellectui obijciendo. Intellectus vero intemperanti hac phantasia ludificatione offuscatus et hujusmodi valde suasivis apprehensionibus vehementer allectus, sæpe nequit reflectere, ut rem perpendat, et adjuncta omnia consideret, rectumque ferat iudicium: quapropter facillime decipitur, ac deficiente plena et serena totius rei cognitione, miserandum in modum in ipso meridie instar cæcutientis impingit. Id passim videmus omnes in iis v. g., quorum vehemens aliquis affectus vel passio commovet vel perturbat animum, ut nequeat vitium et inordinationem suæ phantasia animadvertere, sed fidem cæce illius ludificationibus præsent, dum alii illorum deceptionem apertissime cognoscunt, immo et ipsimet, defervescente passionis æstu, ludibrium se insolescentis phantasia fuisse deprehendunt. Plane itaque intelligitur, cum excitatio hujus potentia, qua demum cumque causa, certum gradum attingerit, fieri facile posse, ut ratio penitus perturbetur, et phantasia licentiam compescere non valens, illius figmenta pro realitate insanando accipiat. Quare duo videntur ad statum amentia complendum concurrere, nimia excitatio phantasia, et vigoris defectus in ratione. Primo enim quamvis phantasia utilissimum, immo et necessarium, præbet intellectui adjumentum, ut constat et sæpius dictis, verum quando præ nimia excitatione quasi luxurians insolescit, ipsa multitudine ac volubilitate representationum fucastisque imaginum coloribus vehementer obstat, nedum opituletur, sincero ac sereno rationis iudicio. Deinde quoniam, docente Angelico, potentia omnes animæ ab uno communi fonte suam virtutem hauriunt, quo magis phantasia vigescit, intensius ac præter modum operando, eo magis debilitatur ratio (1), ut nequeat ipsam hanc phantasia deordinationem reflectendo agnoscere, neque rem

Amentia compleri videtur ex nimia phantasia excitatione et ex defectu vigoris in ratione.

(1) Vide S. Thom. 1 p. quæst. 76, art. 3.

satis ponderare, nec cætera omnia adjuncta ad recte iudicandum necessaria circumspicere, sed instar equitis impetum indomiti equi compescere non valentis, præceps in errorem ruat. Ratio vero cur duo hæc amentiam constituent, est, quia, ut vel ipsa experientia norunt omnes, in omni amente reperitur et phantasie deordinatio atque excitatio et consequens rationis impotentia perturbatioque. Ubi autem hæc sola adsint, non apparet, quid aliud desideretur ad consummandam amentiam.

259. Quæ cum ita sint, sequitur 1.º amentiam spectare ad humanum compositum, non vero ad solam animam, nam necessario requirit præter rationis perturbationem deordinationem phantasie, quæ sine corpore esse nequit. 2.º Mirum non est, si amentes, saltem sæpe patiantur hallucinationem, quæ cum adest, nequit ratio in homine vigere; quamvis ad amentie statum non videtur prorsus necessaria veri nominis hallucinatio, sed sufficere simplex illusio phantasie cum certo gradu excitationis (1). 3.º Deinde plane constat, cur amens dicatur impos animi et mente alienatus, prout jam initio notaveram; itemque cur indoles propria amentis sit animi impotentia, quia nempe ratio nequit phantasie dominari, nec se regere nec inferiores potentias, nec justum æquilibrium illarum servare, sed, libere regnante phantasia sibi omnia subjiciente, ratio ductum illius sequitur inverso penitus naturali rerum ordine. Deturbata autem de suo solio ratione, apparent in ipso vultu, verbis totoque corporis mundi ad brutalem signa nobilissimæ naturæ corporis mundi ad brutalem pene conditionem dejectæ. 4.º Illud quoque apparet, haud omnino inepte illos loqui, qui cum Baillarger dicunt amentiam consistere in quodam *automatismo intelligentiæ*, vel potius phantasie: nam in amentia, cum absit rationis ductus ac regimen, sicut in somnio, succedunt sæpe imagines et cogitationes incondito quodam turbine, quasi ab automato proficiscerentur, et prout sponte excitationis speciebus menti occurrunt; eademque verbis et sermonibus exprimuntur nullo plerumque nexu copulatis. 5.º Ex quibus concluditur, quid

Amentia est affectio spectans ad humanum compositum.

Proprius amentie character est animi impotentia.

Utrum et

(1) Recole superius indicatum discrimen hallucinationem inter et illusionem, num. 350, pag. 1167.

dicendum sit de illorum opinione, qui in eo reponere videntur amentiam, quod quis in se reflectere nequeat, nec proinde conscientiam sui sæve personalitatis amittat (1). Nimirum opinio hæc falsissima est, quia sæpe homines in vigilia, et semper in somno amittunt sui conscientiam, nec in se reflectunt, et nihilominus quisnam eos amentes dicat, dum ejusmodi status perdurat? Quare non omnes, qui conscientiam sui actu non habent, in amentiam incidunt. Sed neque e converso verum non est, amentes in se non reflectere nec unquam sui conscientiam habere, immo vero et se norunt, et multa dicunt, et agunt, quæ conscientiam sui omnino supponunt. Unde etiam notum omnibus est amentes sæpissime ingenti, quem vocant, egoismi sensu perduc. Illud tamen facile concesserim, quod istis scriptoribus ansam fortasse errandi dedit, amentes, si vere tales sint, non posse reapse plene in se reflectere, ut suum statum hallucinationis et extagem phantasie insolentiam agnoscat. 6.º Quapropter sunt etiam generatim amentes obstinatissimi ac pertinaces, ac sæpe furunt etiam, si quis eos corrigere velit, apperteve illorum sententiis et cavillis refragari. Nam cum vividissime res phantasia apprehendant, nec possint ullatenus illusiones illius corrigere, nec veri status sui conscientiam habere, fucata verique simillima evidentiæ decepti tenacissime sententiis suis adherent, eoque ægrius ferunt sibi contradici, quo minus dispositi sunt ad rationes contrarias intelligendas, immo et expendendas. 7.º Illud denique in dubium a nemine vocatur, amentes omni prorsus carere libertate, sicut somniantes. Quamquam enim intelligant, et velint, non tamen habent perfectum atque expeditum iudicium, quæ conditio ad libertatem necessaria est, ut jam monuimus agentes de somniis (2).

Quæres porro quibusnam de causis homo in tantam incidat miseriam. Et causa quidem plures assignari possent, quemadmodum paulo antea de delirio innumis; verum præcipuæ sunt duæ omnino distinctæ, organica læsio et animi

quatenus amentes in se reflectere queat.

Cur amentes sint adeo pertinaces sibi que contradicantibus succedant.

Amentes carent libertate.

Causæ amentie præcipuæ.

(1) Cfr. Dubois d'Amiens et Maine de Biran apud cl. Surbled, *Raison et folie*, in opere *Revue des Questions scientifiques*, Juiller, 1866, *Deuxième série*, tom. X, pag. 79.

(2) Vide supra num. 340, pag. 1145.

organica læsio.

affectus vehementiores. Organicam læsionem solam videntur assignare multi materialistæ (1), qui bifariam peccant in hac sententia, primo quod hanc unam agnoscant causam, et secundo quod in ea læsione partem dumtaxat materialem considerent. Atqui primum horum, quidquid dicat Ferrière alii-que ejusdem furfuris scriptores, falsissime statuitur; videlicet verum est, quod læsio cerebri amentiam afferre possit, ac sæpe afferat, sed e converso verum quoque est, si experimentis peritissimorum virorum stemus, et quod organica læsio non semper amentiam gignat (2), et quod detur amentia sine hujusmodi læsione (3) Accedit, quod interdum constans

(1) «Quelle est l'explication de ces étranges et lamentables phénomènes, proposée par le matérialisme?—Rien de plus simple, d'après eux. Ces désordres se rattachent à trois mécanismes principaux.—1.º Un afflux anormal de sang dans le cerveau ou *hyperémie* (Упре в excès, *αἰμαξ* sang);—2.º Un arrêt de sang ou *ischémie* (Ἐπίστυν arrêt *αἰμαξ* sang);—3.º Une hyperémie et une ischémie simultanées, affectant, celle-ci une partie de l'encéphale, celle-là une autre partie.—Les arrêts de sang ou ischémies sont dus: 1.º Soit à des caillots de sang qui voyagent: on les appelle *embolies*; 2.º Soit à des caillots qui adhèrent aux parois des vaisseaux: on les appelle *thromboses*; 3.º Soit à des granulations grasses qui se déposent sur les parois des vaisseaux.—L'ischémie ou l'hyperémie donnent naissance à des hémorragies ou à des exsudats séreux, lesquels produisent des lésions, des altérations de la substance cérébrale et des méninges qui l'enveloppent.—En résumé, la folie ne serait autre chose qu'un trouble de la circulation du sang dans les organes cérébraux, suivi au précédé de quelque lésion organique.—Cette explication matérialiste renferme assurément une part de vérité que nous nous garderons bien de nier». Cl. Albertus Farges, *Le cerveau*, etc., pag. 163.

(2) Audi Julium Falret: «On peut poser en principe, que les lésions les plus légères des membranes ou de la surface du cerveau sont accompagnées des troubles les plus marqués des fonctions intellectuelles, motrices et sensitives, tandis que les lésions les plus considérables peuvent exister, pendant de longues années, dans l'encéphale, sans déterminer de perturbation notable des fonctions cérébrales, quelquefois même sans donner lieu à aucun symptôme appréciable». Falret, *Sémiologie des affections cérébrales* (Archives de médecine, Octobre 1860).

(3) «Une des plus grandes autorités en ces matières, inquit Rev. Dom. Farges (ibid. pag. 165), le Dr. Esquirol, dans son traité des *Maladies mentales*, nous avait déjà enseigné: 1.º que dans un grand nombre de cas le cerveau des aliénés ne présente aucune altération

sit organica læsio, amentia vero lucidis, quæ dicunt, interval-
lis cesset, id quod satis ostendit læsionem cerebri organicam
non esse unicam vel adæquatam amentiaæ causam. Præterea
sæpe amentia sanatur, non per physica remedia, quæ vul-
nus læsionemve organicam curare valeant, sed per moralia
remedia, quæ ad animum usque sese insinuant, illumque
benevolentia, suavissima persuasione, amicissima consuetudi-
ne, attentionis ad alia distractione cæterisque id genus indu-
striis demulceant, atque ab omni levent angore. At non
minus certum est læsionem organicam non ita influere in
amentiam, quasi in potentia, cujus operationes cognoscitivæ
perturbantur, nihil aliud sit præter materiam vivescens
pures materiales. Jam enim diximus amentiam duplicis ordinis
cognitionum perturbationem afferre, rationis et phantasie.
Et rationem quidem ejusve operationem nullatenus attingit
immediate læsio organica, quia spiritualis est, sed tantum
mediate et indirecte, ratione videlicet phantasieæ cujus bona
dispositio et ordinatæ operationes ad rectum usum rationis
requiruntur (1). Operatio vero phantasieæ immediatius attingit
organica læsione, non tamen propterea quod a solis
viribus materiæ illa eliciatur, sed quia, cum virtus animæ, per
quam efficitur, organica sit, actio quoque illius modificari,

Organica læsio
quatenus
attingitur
rationem possit.

appréciable, alors même que leur folie aurait duré un grand nombre
d'années; 2.º que toutes les lésions observées chez les aliénés se
retrouvent souvent dans les cerveaux les plus sains d'esprit; 3.º que
les lésions cérébrales ne coïncident ordinairement qu'avec les affec-
tions nerveuses qui compliquent la folie ou la masquent (telle que
paralysie, convulsion, épilepsie), et jamais, ou très rarement, avec
la folie proprement dite.—Un grand nombre d'autres médecins
éminents, choisis dans toutes les écoles, même parmi les plus atta-
chés à l'organicisme, confirment pareillement les mêmes faits. Tels
sont les Drs Georget, Pinel, Lélut, Leuret, Maudsley, etc. » Georget,
De la folie, ch. VI. § 14.—Pinel, *De la manie*, sect. III, § 15.—
Lélut, *Introductions sur les altérations de l'encéphale dans la folie*,
—Leuret, *Traité moral de la folie*.—H. Maudsley, *Pathologie
de l'esprit*, ch. XI.—Unde rejicienda est donec probetur, gratuita
Maudsley assertio, qui cum non posset factis probare id quod con-
tendebat, nempe unam dementiae causam esse organicam læsionem.
confugit ad nescio quas læsiones aëtopicas vel invisibiles et *intramo-
leculares*. Apud Farges ibid.

(1) Cfr. supra num. 10, pag. 29 seqq.